

РОДОВІД СТРЕЛЬСЬКИХ: ГЕНЕАЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ

У вересні 2010 р. виповнилося 100 років від дня народження українського історика, джерелознавця, архівіста, педагога та громадського діяча В'ячеслава Ілліча Стрельського (1910–1983). Життя та творчість талановитого вченого були тісно пов'язані з Київським університетом, з кафедрою архівознавства, яку він очолював майже 40 років.

Дослідження наукової, педагогічної та громадської діяльності В.І. Стрельського розпочалося ще за його життя, оскільки він, безперечно, був визначною особистістю у вітчизняній науці і культурі.

В історіографії вивчення життя та наукового доробку В.І. Стрельського логічно виокремлюються два періоди: 1) 1940–1983 рр. — прижиттєві розвідки, в яких висвітлюється наукова та педагогічна діяльність В.І. Стрельського; 2) 1984–2009 рр. — праці, написані після смерті історика, де аналізується його наукові досягнення.

Перший період (1940–1983) репрезентований близько 40 розвідками, в яких наводяться біографічні відомості вченого, висвітлюється його науково-дослідна, педагогічна і громадська діяльність, та близько 20 рецензіями і відгуками на його праці в галузі джерелознавства¹. Наступний період (1984–2010) характеризується активізацією вивчення наукової спадщини вченого у контексті дослідження різнопланових проблем джерелознавства, архівістики, краєзнавства²; в той же час відбувається підготовка довідкових та енциклопедичних видань з історії університету та факультету³, узагальнюючих енциклопедичних видань⁴ тощо.

Знаковою подією в науковому та громадському житті університету було проведення у 2000 р. «Третіх джерелознавчих читань», присвячених 90-річчю зі дня народження В.І. Стрельського. У читаннях взяли участь учені-архівознавці, викладачі та аспіранти історичного факультету, учні вченого, випускники кафедри, які у своїх доповідях аналізували наукові праці В.І. Стрельського, згадували цікаві і змістовні лекції професора, наголошували на його плідній багаторічній громадській та організаційній діяльності, зокрема, на посаді голови Київського міського товариства охорони пам'яток історії та культури, члена Колегії Головного архівного управління при РМ УРСР, члена редколегій видань «Архіви України», «Пам'ятки України», «Вісник Київського університету. Історія» тощо⁵.

2001 р. в Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства при Державному комітеті архівів України було видано

збірник наукових праць та спогадів про В.І. Стрельського, де висвітлювалося життя і творчість вченого, його наукові здобутки у галузях архівознавства, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, краєзнавства⁶.

За нашими підрахунками за період з 1927 р. до кінця 2009 р. вийшло друком до 140 публікацій, в яких тією чи іншою мірою висвітлювалися б події з життя та діяльності вченого, з них понад 90 публікацій безпосередньо присвячені творчості В.І. Стрельського, його внеску в історичну науку. Однак необхідно констатувати, що і досі не створено комплексного системного дослідження, в якому б був проаналізований увесь життєвий шлях науковця, його багатогранна наукова, викладацька, організаційна та громадська діяльність.

Не знайшли належного висвітлення родовід В.І. Стрельського, його походження, родинне оточення — чинники, що сприяли формуванню світогляду, а відтак — цінностей і моральних засад вченого.

Безперечним є те, що становлення В.І. Стрельського як історика припадає на період навчання у Московському історико-архівному інституті, тісно пов'язане зі спілкуванням з тогочасними громадськими діячами, зокрема Н.К. Крупською, А.В. Луначарським, Є.В. Тарле та ін. Проте формування його особистості, любові до історії свого краю, місцевих традицій та звичаїв було закладено у родинному оточенні.

Дід В.І. Стрельського — Дмитро Стрелков — походив із Слободи Стрелецької (Курська обл.). Гіпотетично можна припустити, що він народився наприкінці 1840 — початку 1850-х рр., оскільки вже 1875 р. у нього народилася перша дитина. Даних про його родину майже не збереглося. Відомо тільки, що сам Дмитро Стрелков займався кушнірською справою, шив шкіряні та хутряні вироби, мав заможних клієнтів, що забезпечувало пристойне існування його родині.

Він одружився з Марією Степанівною (прізвище невідоме) і у них було троє дітей: донька Пелагея (1875–1951) і сини Ілля (1880–1937) та Василь (1883–1966) (Див.: Таблиця 1).

Про Пелагею Дмитрівну нам відомо, що у 1915–1916 рр. вона була редактором журналу «Курський театр», який видавав її брат Ілля. Вона мала сина Миколу (1889–1937) та доньку Марію (1902–1997). Марія Миколаївна вийшла заміж за Петра Давидовича Каплуна (1908–1985), однак власних дітей вони не мали і опікувалися своїми племінниками — Віктором, Лією та Миколою (дітьми брата Миколи). Онуків бавила і Пелагея Дмитрівна, про що свідчать численні фотографії з родинного архіву Стрельських⁷.

Найбільше інформації збереглося про Іллю Дмитровича Стрелкова (батька В'ячеслава Ілліча Стрельського), який був відомим громадським

діячем у Курську і відіграв значну роль у вихованні сина, формуванні його особистості як майбутнього історика, краєзнавця, архівіста.

Саме завдяки батьку у В.І. Стрельського відбулося усвідомлення людських цінностей, шани до минулого свого народу, а відтак — необхідності збереження історичних документів, їх вивчення, а згодом наукового використання і актуалізації.

Народився Ілля Дмитрович Стрелков 19 липня 1880 р. у Курську. Ця дата фігурує в усіх його документах. Хоча в родинному архіві зберігається лист від Голови Курського товариства краєзнавців Ю.А. Бугрова (від 20.01.1992 р.), в якому він посилається на документ з фонду «Губернского предводителя дворянства» Державного архіву Курської області, де у «Формулярному списку» Іллі Дмитровича Стрелкова зазначена дата народження: 19 липня 1881 р.

Різноманітність є і в інших документах Іллі Дмитровича. Так, базуючись на спогадах В.І. Стрельського, він походив із селянської родини⁸, закінчив лише церковно-приходську школу і працював в Управлінні Московсько-Кієво-Воронезької залізниці на посаді діловода⁹. У тому ж «Формулярному списку» зазначається, що він «з міщан м. Курська ... отримав звання вчителя початкових училищ після складання іспитів в Щиграх... 3 21 травня 1911 р. член Дворянського зібрання...»¹⁰. До 1916 р. він був членом місцевої організації Червоного Хреста та обіймав посаду столоначальника канцелярії Дворянського зібрання, отримав дворянство за вислуженим чином статського радника¹¹.

Відомо, що І.Д. Стрелков брав участь у революційних подіях 1905–1907 рр., у зібраннях, організованих курськими соціал-демократами. Прихильне ставлення до театрального та музичного мистецтва, співпраця з театральними журналами і газетами прогресивного спрямування, зокрема «Рампа и жизнь», «Театральная газета», «Музыка и живопись», «Артист и сцена»¹² сприяли його знайомству з багатьма культурними діячами того часу.

У 1905–1914 рр. у Курську діяли організовані за ініціативою Іллі Дмитровича Стрелкова драматичний гурток і російсько-український хор з місцевих співаків, художнім керівником якого став класик української музики композитор М.В. Лисенко. І.Д. Стрелков зустрічався з багатьма визначними артистами того часу, зокрема Ф.І. Шаляпіним, М.Г. Савіною, М.М. Єрмоловою та ін. Особливо дружні і творчі стосунки у нього склалися з актрисою Александринського театру В.В. Стрельською¹³, котра у 1905 р. врятувала його від арешту, який йому загрожував за участь у революційних подіях. Саме на знак поваги до неї і подяки за її вчинок своє прізвище Стрелков Ілля Дмитрович став спершу доповнювати псевдонімом «Стрельський», а згодом повністю перейшов на нього¹⁴.

В цей час (ймовірно у 1906 р.) він одружився з Тетяною Андріївною Сичовою (1880–1954), мати якої служила економкою у поміщика Кишкіна. Тетяна виховувалася у заможній міщанській родині і отримала гарну домашню освіту. Згодом у подружжя Стрельських народилося троє дітей: дві доньки — Тамара (1907–1977) та Моніка (1919–1996) і син В'ячеслав (1910–1983), про яких мова йтиме далі (Див.: Таблиця 2).

І.Д. Стрельський займався активною громадською роботою, брав участь у діяльності Курської губернської вченої архівної комісії, членом якої став 1912 р.¹⁵ Він також цікавився археологічними пошуками та етнографічними експедиціями, результати яких використовував у своїх статтях, опублікованих на сторінках «Трудов» Курської вченої архівної комісії. Здебільшого, І.Д. Стрельський писав під псевдонімом — «І.С.», «І. Тат'янін», «І.Д. Триєвич» та ін.¹⁶

У 1914 р. І.Д. Стрельський працював редактором журналу «Театрал», співробітником газети «Курские губернские ведомости», на сторінках якої висвітлювалися і питання театрального та музичного життя регіону¹⁷.

Саме за ініціативою І.Д. Стрельського у Курську 1915 р. було засновано журнал «Курский театр», єдине в Росії провінційне спеціалізоване видання. Цей журнал за невеликий період свого існування набув великої популярності і отримав безліч схвальних відгуків. Встановлено, що за 1915–1916 рр. вийшло 48 номерів журналу¹⁸. Слід зазначити, що у перші роки існування журналу до Курська приїздили видатні діячі культури і мистецтва, які гуртувалися навколо цього видання. На початку 1920-х рр. про нього писали: «Цей журнал був створений І.Д. Стрельським, який зумів залучити до участі в журналі багатьох осіб, які розуміли і вміли цінити різні галузі мистецтва... Журнал звернув на себе увагу широкої публіки і розпочата скромним місцевим журналістом справа почала кріпнути і зростати. Але імперіалістична бійня, яка спалахнула, розкидала більшу частину співробітників. Журналу не стало. Скромне, але гарне, чисте і чесне видання припинилося»¹⁹.

У 1917 р. І.Д. Стрельського було призначено редактором «Вестника Главного Военно-революционного комитета Московско-Киево-Воронежской железной дороги». У середині вересня 1918 р. у Курську проходив з'їзд паровозних бригад Московсько-Киево-Воронезької залізниці, на якому було вирішено надіслати вітального листа В.І. Леніну з побажаннями швидкого одужання. У написанні листа брав участь і І.Д. Стрельський. Лист відправили 16 вересня 1918 р., а 20 вересня залізничники вже отримали відповідь. Звістка про цю подію швидко поширилася містом. Текст листа зачитували на зборах залізничників, у школах. Лист було надруковано у багатьох періодичних виданнях того часу, зокрема у «Вестнике Главного Военно-

революційного комітету Московско-Кієво-Воронежської залізної дороги», журналі «Огонек»²⁰, газетах «За радянські кадри»²¹, «Вечірній Київ»²² та «Комсомольська правда»²³. Оригінал листа І.Д. Стрельський залишив у себе. 1919 р. над І.Д. Стрельським нависла загроза арешту за низку революційних статей, опублікованих у «Вестнике». За цих обставин, родина Стрельських була вимушена знищити майже усі документи, листи, рукописи, які могли б викрити діяльність І.Д. Стрельського. Проте лист В.І. Леніна І.Д. Стрельський хотів зберегти за будь-яких обставин і доручив своєму 9-річному сину В'ячеславу закопати його у землю біля будинку. Самого І.Д. Стрельського все ж таки заарештували, але за кілька місяців звільнили, а лист у 1923 р. було передано на зберігання до Інституту марксизму-ленінізму²⁴.

1921 р. І.Д. Стрельський став редактором щойно заснованого щотижневого художнього літературного журналу «Культура мистецтва». У 1920-х рр. він був членом Курського губернського краєзнавчого товариства, членом президії української секції Курської літературно-наукової спілки. До 60-річчя від дня смерті українського поета Т.Г. Шевченка за участю І.Д. Стрельського у Курську було поставлено п'єси «Наталка Полтавка», «Назар Стодоля», «Безталанна» та ін.²⁵

У другій половині 1920-х рр. І.Д. Стрельський співпрацював з редакцією журналу «Кооператор». Він також відредагував книгу «1905 год в Курской губернии» та випустив власну невелику збірку творів під назвою «Мои миниатюры». Тоді ж вступив до Спілки селянських письменників²⁶. У 1930-х рр. І.Д. Стрельський обіймав посаду відповідального інструктора-організатора і літературного працівника на Курському радіовузлі (1933 р.), завідувача виробничою практикою Курського державного музичного технікуму (1934 р.), завідувача бібліотекою музичного технікуму (1935 р.) тощо²⁷.

15 грудня 1937 р. І.Д. Стрельського разом з музикантом В.М. Поповим було заарештовано органами НКВС. Їх було звинувачено у контрреволюційній діяльності, зокрема розповсюдженні анекдотів, які нібито дискредитували радянський устрій та закликали до об'єднання народних мас для боротьби з радянською владою. При арешті було вилучено дві статті І.Д. Стрельського «О Ленине» та «Революционное движение в Курской области»²⁸. Справу № 6283 І.Д. Стрельського та В.М. Попова було направлено на розгляд трійки УНКВС Курської області. 31 грудня 1937 р. було винесено вирок — І.Д. Стрельського розстріляти, а все його майно конфіскувати. Так закінчилося життя непересічної особистості — батька майбутнього вченого-історика В'ячеслава Стрельського. Однак пам'ять про нього живе у нащадках, які свято її бережуть і передають від покоління до покоління.

Принагідно зауважимо, що будучи вже відомим вченим і обіймаючи посаду заступника декана історико-філологічного факультету Миколаївського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Белінського, В.І. Стрельський 16 жовтня 1940 р. звернувся з проханням переглянути справу батька, однак йому відмовили. Ця подія вплинула на подальше життя В.І. Стрельського, оскільки після листа щодо перегляду справи наказом № 2 від 5 лютого 1941 р. його було звільнено «за скороченням штатів» з посади заступника начальника Архівного відділу УНКВС у Миколаївській області. І лише 22 червня 1956 р. справу І.Д. Стрельського було переглянуто. Президія Курського обласного суду посмертно реабілітувала його «за недоведеністю складу злочину»²⁹ та визнала, що справа велася з порушенням законодавства³⁰.

Про наступне покоління Стрельських — сестер Тамару і Моніку відомостей небагато.

Тамара Іллівна (за чоловіком Коценко) була домогосподаркою і мала п'ятьох синів: Миколу (1930 р. н.), Сергія (1933 р. н.), В'ячеслава (1936 р. н.), Григорія (1939 р. н.), Олександра (1946 р. н.). Згодом з'явилися онуки і правнуки (Див.: Таблиця 2).

У Моніки було двоє дітей: донька Тетяна (1947 р. н.) та син Ігор (1948 р. н.). 1974 р. народилася онука Євгенія.

Найбільш яскравий слід в історії залишив їх брат — вчений-історик професор В'ячеслав Ілліч Стрельський. За даними метричної книги він народився 17 вересня 1910 р. у м. Курськ. Охрещений 28 вересня у Покровській церкві протоієреєм І. Єршовим³¹. Хрещеною матір'ю В'ячеслава Ілліча Стрельського була відома виконавиця російських народних пісень і класичних романсів М.О. Каринська³². Відзначимо, що у всіх документах (автобіографіях, особових листках з обліку кадрів, характеристиках, паспорті тощо) зазначена дата народження — 28 вересня.

Восени 1923 р. В.І. Стрельський пішов до школи. Він навчався у Курській дослідно-зразковій школі із педагогічним ухилом, де в нього проявилася два захоплення: історія і геологія³³. Починаючи з 1924 р. В.І. Стрельський брав активну участь у роботі Курського губернського товариства краєзнавства, виступав з першими доповідями про фольклор курського краю та про завдання краєзнавчої роботи серед школярів. У віці п'ятнадцяти років, В.І. Стрельський організував губернське бюро юних краєзнавців³⁴ і почав самостійно досліджувати історію рідного краю та вивчати історичні пам'ятки.

Один із ранніх документів, що зберігається в Особовому архівному фонді вченого — посвідчення про навчання В.І. Стрельського у Курській школі № 5 у 1928–1930 рр. та її успішне закінчення³⁵. У цьому документі у графі «особливі здібності» було відзначено фізику та художню літературу.

Починаючи від 1925 р., В.І. Стрельський серйозно займається дослідженням історії Курського краю. Вже у 1927 р. на одній із краєзнавчих конференцій його обрали членом Губернської ради краєзнавства, а 1928 р. на Міжокружній конференції — членом Міжокружної краєзнавчої ради. З 1927 по 1930 рр. він був головою Округного бюро юних краєзнавців³⁶. В.І. Стрельський активно залучав шкільну молодь до наукової роботи у краєзнавчих організаціях. Вже на той час він опублікував свої перші статті на сторінках «Известий Курского губернского бюро краеведения»³⁷ та «Известий Центрального бюро краеведения»³⁸, в яких узагальнив увесь матеріал, зібраний археологічно-краєзнавчими експедиціями. Публікації були присвячені аналізу місцевих пам'яток історії та культури, зокрема фольклору, висвітленню його традицій та характерних особливостей.

1929 р. із повноваженнями делегата Міжокружної краєзнавчої ради В.І. Стрельського відрядили до Москви на засідання Центрального бюро краєзнавства, де він представляв курських краєзнавців та виступив із доповіддю³⁹. У своєму виступі В.І. Стрельський акцентував увагу на необхідності централізації юнацького краєзнавчого руху. З цього питання йому порадили звернутися до Н.К. Крупської та А.В. Луначарського, які, попри величезну наукову та громадську роботу, опікувалися і пошуково-краєзнавчою діяльністю. Після знайомства з В.І. Стрельським, Н.К. Крупська відзначила краєзнавчі розвідки молодого вченого⁴⁰.

У 1926–1930-х рр. як співробітник Курського краєзнавчого музею В.І. Стрельський брав безпосередню участь в археологічних експедиціях, які організовувало Курське товариство краєзнавства, зокрема у тижневій археологічній експедиції на «Ратське городище» (1927 р.), в експедиції, яка була споряджена на місце знахідки готського скарбу (1928 р.), у розкопках давньослов'янського кургану поблизу Курська (1929 р.), в обстеженні гончарних промислів с. Кожли (1929 р.) та ін. Під час цих експедицій і обстежень В.І. Стрельський познайомився з відомими на той час археологами та краєзнавцями⁴¹.

1930 р. після закінчення школи В.І. Стрельського направили на вчительську роботу до с. Тросна (Орловський округ)⁴².

У червні 1931 р. В.І. Стрельський разом з батьками переїхав до м. Грозного, де працював заступником відповідального секретаря та завідуючим науково-технічної бібліотеки заводу «Красный молот». Одночасно він був науковим співробітником Чеченського науково-дослідного інституту краєзнавства.

1932 р. В.І. Стрельський вступив до Московського історико-архівного інституту. Його викладачами були Є.В. Тарле, Ю.В. Готьє, М.В. Нечкіна та інші видатні вчені⁴³. У студентські роки В.І. Стрельський поєднував на-

вчання із громадською роботою. В березні 1932 р. на Московській міській конференції його обрали членом міського бюро пролетарського студентства, пізніше — членом президії цього ж бюро. В жовтні 1934 р. він був рекомендований у члени президії Московського обласного бюро студентства. З грудня того ж року В.І. Стрельський став членом президії Центрального бюро пролетарського студентства та заступником голови Всесоюзного бюро пролетарського студентства. Він неодноразово зустрічався з діячами революційного руху, зокрема В.М. Фігнер, М.Ф. Фроленком, Л.Г. Дейчем, М.С. Ольминським, а також з багатьма науковцями, освітянами і митцями, які значно вплинули на формування світогляду В.І. Стрельського. Майбутній вчений також певний час працював із О.В. Косаревим та О.М. Толстим. Останньому він допомагав збирати матеріал для написання роману «Хлеб»⁴⁴.

В.І. Стрельський закінчив Московський історико-архівний інститут у 1935 р. з чудовими оцінками: тринадцять предметів — «відмінно» і два — «добре». Він також захистив роботу «З історії колоніального режиму на Кавказі в 30-ті рр. XIX ст.» з оцінкою «добре»⁴⁵.

Після закінчення навчання у Московському історико-архівному інституті, у вересні 1935 р. В.І. Стрельський був направлений на роботу у місто Миколаїв. До початку Великої Вітчизняної війни він працював старшим науковим співробітником Миколаївського історичного архіву. Після нового адміністративно-територіального поділу і утворення Миколаївської області, В.І. Стрельський обіймав посаду директора Миколаївського обласного архіву, працював заступником начальника, а згодом і начальником Архівного відділу УНКВС у Миколаївській області.

З вересня 1937 р. по серпень 1941 р. вчений працював за сумісництвом завідувачем кафедрою історії Миколаївського педагогічного інституту ім. В.Г. Белінського та заступником декана історико-філологічного факультету. В ці роки він знайомиться, а згодом і одружується з Матільдою (за іншими джерелами — Мотроною, Майєю) Василівною Чібісовою (1915–1995), з якою вони прожили довге і щасливе життя та мали двох дітей: доньку Ларису (1940 р. н.) та сина Геннадія (1944 р. н.). Лариса В'ячеславівна працювала у відділі краєзнавства Інституту історії України НАН України, нині вона на пенсії. Геннадій В'ячеславович — професор кафедри етнології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Заслужений працівник освіти України (2009 р.). Сьогодні родовід Стрельських продовжується в трьох онуках та п'ятирічному правнуку (Див.: Таблиця 2).

За роки перебування у Миколаєві, В.І. Стрельський опублікував близько 50 статей у миколаївських обласних та місцевих газетах⁴⁶ та підготував

кандидатську дисертацію «Історія міста Миколаєва», яку він не зміг захистити, оскільки розпочалася Велика Вітчизняна війна. Захист відбувся у 1945 р.

Родина Стрельських була евакуйована до міста Омськ, де В.І. Стрельський працював заступником начальника Омського архівного відділу, старшим науковим співробітником державного архіву Омської області⁴⁷. Там він підготував дві брошури: «Сибирь в Отечественной войне 1812 г.»⁴⁸ та «Сибирь в Великой Отечественной войне»⁴⁹.

В січні 1944 р. за рішенням НКВС СРСР В.І. Стрельський прибув до України і був зарахований в оперативну групу Архівного управління НКВС УРСР для збирання та концентрації матеріалів німецького командування по лінії Куп'янськ–Харків–Київ–Рівне–Львів, а також для відновлення роботи архівних установ у прифронтних районах та у районах, які звільнялися від німецько-фашистських загарбників.

З лютого 1944 р. по серпень 1947 р. В.І. Стрельський працював начальником науково-методичного відділу Архівного управління НКВС УРСР, членом Наукової ради при Управлінні державними архівами НКВС УРСР і директором Центрального державного історичного архіву УРСР.

Згідно із постановою РНК УРСР № 1119 від 31 серпня 1944 р. «Про заходи до створення документальної бази з історії Вітчизняної війни і впорядкування архівного господарства УРСР» та на підставі наказу № 3597 Наркомату освіти УРСР від 29 вересня 1944 р. було засновано кафедру архівознавства на історичному факультеті Київського університету⁵⁰, яку В.І. Стрельський очолив у 1945 р.

З цього часу життя і творчість вченого пов'язані з Київським університетом, розбудовою кафедри, яку і донині колеги називають «кафедрою Стрельського». Це вже окрема, найбільш визначальна сторінка його життєдіяльності.

---

¹ Стрельський В'ячеслав Ілліч // Учені вузів Української РСР. — К., 1968. — С. 414; Кізченко А. У творчому розквіті: (До 60-річчя з дня народження) // Київський університет. — 1970, 23 вересня; Базилівський М. Вірність покликанню: Наші біографії // Прапор комунізму. — 1981, 11 березня; Абаліхін Б.С. Історіографія українського ополчення Вітчизняної війни 1812 р. // Український історичний журнал. — 1962. — № 5. — С. 99–103; Пушкарев Л.Н. Новое в украинском источниковедении // Вопросы истории. — 1969. — № 5. — С. 146–149; Гуржій І., Сарбей В. Українська історична наука на новому піднесенні // Комуніст України. — 1964. — № 1. — С. 46–57 та ін.

² Ковальський Н.П. Вопросы теории и методики источниковедения истории СССР в трудах В.И. Стрельского // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории: Актуальные проблемы источниковедения и специальных исторических

дисциплін: Межвузовський збірник наукових трудов. — Днепропетровськ, 1985. — С. 8–14; *Табачник Д.В.* Красзнавча діяльність В.І. Стрельського в Миколаєві (1935–1941 рр.) // ІV республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: тези доповідей і повідомлень. — К., 1989. — С. 84–85; *Калакура Я.С.* Будівничий історико-архівознавчої школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка // Проблеми архівознавства і джерелознавства: [Зб. наук. пр. до 90-річчя від дня народження професора В.І. Стрельського]. — К., 2001. — Вип. 4: Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела. — С. 40–52 та ін.

³ *Стрельська Л.І.* Стрельський В'ячеслав Ілліч // Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка: минуле і сьогодення (1834–2004 рр.) / Під ред. проф. Г.Д. Казьмирчука. — К., 2004. — С. 297; *Шевченко Л.В.* Стрельський В'ячеслав Ілліч (1910–1983) // Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Незабутні постаті. Довідково-біографічне видання. — К., 2005. — С. 211–212 та ін.

⁴ *Войцехівська І.Н.* Стрельський В'ячеслав Ілліч // Джерелознавство історії України: [Довідник]. — К., 1998. — С. 203–204; *Стрельський Г.В.* Стрельський В'ячеслав Ілліч // Українські архівісти: [Бібліографічний довідник]. — К., 2002. — Вип. 2: (1940–1960-ті рр.). — С. 206–210; *Його ж.* Стрельський В'ячеслав Ілліч // Українська архівна енциклопедія. — К., 2008. — С. 745–747 та ін.

⁵ Державний архів м. Києва (далі — ДАК). — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 40; Оп. 2. — Спр. 10, 87 та ін.

⁶ Проблеми архівознавства і джерелознавства: [Зб. наук. пр. до 90-річчя від дня народження професора В.І. Стрельського]. — К., 2001. — Вип. 4: Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела. — 416 с.

⁷ Родинний архів Стрельських.

⁸ *Шевченко Л.В.* В.І. Стрельський — краєзнавець за покликом душі // Праці центру пам'яткознавства. — 2001. — Вип. 3. — С. 194; ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — 11 арк.

⁹ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 1–2.

¹⁰ Родинний архів Стрельських.

¹¹ Там само.

¹² *Шевченко Л.В.* Краєзнавець за покликом душі // Проблеми архівознавства і джерелознавства: [Зб. наук. пр. до 90-річчя від дня народження професора В.І. Стрельського]. — К., 2001. — Вип. 4: Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела. — С. 17.

¹³ Стрельська Варвара Василівна (4 (17) січня 1838 — 11 (24) 1915 грудня) — донька московського купця Василя Івановича Старова, який співав у місцевому церковному хорі, а згодом був запрошений в Большой театр, де прославився своїми сольними партіями. Щоб не «посрамити актерством свое имя», на вимогу батьків змінив своє прізвище на Стрельський і під ним виступав у театрі. Одружився з драматичною акторкою Серафімою Іванівною Виноградовою. У них у 1838 р. народилася донька Варвара Стрельська, яка наслідувала професію батьків і з трьох років виступала на сцені. Див: *Г.К. Крыжицкий.* Стрельская. — Л., 1970. — 147 с.

¹⁴ *Шевченко Л.В.* Батько і син // Репресоване краєзнавство (20–30-ті рр.) / Л.Л. Бабенко, С.С. Бабенко, Г.П. Білоус та ін. — К., 1991. — С. 259.

¹⁵ *Її ж.* В.І. Стрельський — вчений-історик-джерелознавець // Історія України: Мало-відомі імена, події, факти: [Зб. статей] / П.Т. Тронько [відп. ред.]. — Вип. 11: До 85-річчя з дня народження П.Т. Тронька. — К., 2000. — С. 483.

¹⁶ *Її ж.* Краєзнавець за покликом душі... — С. 17–18.

¹⁷ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 2. — Спр. 94. — Арк. 5.

¹⁸ *Шевченко Л.В.* В.І. Стрельський — вчений-історик-джерелознавець... — С. 484.

¹⁹ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 1.

²⁰ Письмо Ленина курским железнодорожникам // Огонек. — 1925. — № 4 (95).

²¹ *Марчук А.* Вогонь життя // За радянські кадри. — 1967, 23 грудня.

²² Лист Ілліча // Вечірній Київ. — 1969, 25 липня.

²³ *Брюханова Л.* То самое письмо // Комсомольская правда. — 1966, 27 дек.

²⁴ Там само.

²⁵ *Шевченко Л.В.* В.І. Стрельський — краєзнавець за покликом душі... — С. 195.

²⁶ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 5.

²⁷ Родинний архів Стрельських.

²⁸ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 2. — Спр. 94. — Арк. 4.

²⁹ *Шевченко Л.В.* В.І. Стрельський — краєзнавець за покликом душі... — С. 195–196.

³⁰ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 2. — Спр. 94. — Арк. 6.

³¹ Державний архів Курської області. — Ф. 217. — Оп. 3. — Спр. 449. — Арк. 89 зв.–90.

³² *Шевченко Л.В.* В.І. Стрельський — вчений-історик-джерелознавець... — С. 483.

³³ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 4.

³⁴ *Кізченко А.* В.І. Стрельському — 65 // Київський університет. — 1975, 3 жовтня.

³⁵ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 2. — Спр. 1. — Арк. 8.

³⁶ *Шевченко Л.В.* Краєзнавець за покликом душі... — С. 19.

³⁷ *Стрельський В.* Песни, частушки, заговоры и малопонятные слова крестьян деревни «Коневе», Курского уезда // Известия Курского губернского общества краеведения. — 1927. — № 3. — С. 67–72; *Его же.* Приметы, предрассудки, пословицы и песни (протяжные) крестьян деревни «Коневе», Курского уезда // Известия Курского губернского общества краеведения. — 1927. — № 6. — С. 88–92; *Его же.* Для чего нужны краеведческие объединения молодежи и их основная работа // Известия Курского губернского общества краеведения. — 1928. — № 4–6 (10–12). — С. 85–87; *Его же.* Еще о школьно-краеведческих кружках // Известия Курского губернского общества краеведения. — 1929. — № 1–2 (13–14). — С. 128–129.

³⁸ *Его же.* За Центральное бюро юных краеведов // Известия Центрального бюро краеведения. — 1929. — № 7–8. — С. 33–35.

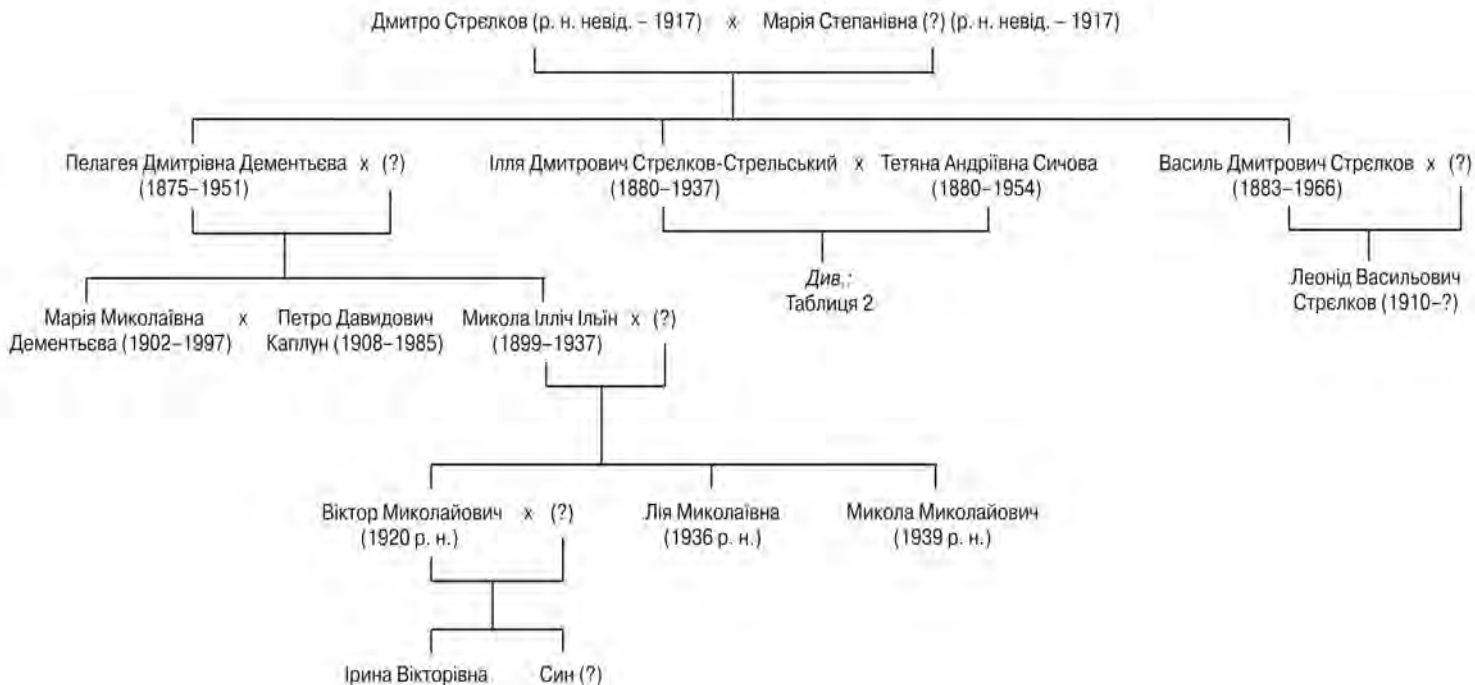
³⁹ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 4.

⁴⁰ *Шевченко Л.В.* Батько і син... — С. 261.

⁴¹ ДАК. — Ф. Р-1535. — Оп. 1. — Спр. 48. — Арк. 5.

- ⁴² Долинський О., Іваненко А. Вітаємо ювіляра // Київський університет. — 1980, 27 жовтня.
- ⁴³ Врублевський В.Г., Стрельська Л.І. Служіння історії // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: наук. доповіді Всеукр. конф. (Київ, 19–20 листопада 1996 р.): У 2 ч. / Упор. В. Ляхоцький, І. Матяш. — К., 1997. — Ч. 1. — С. 247.
- ⁴⁴ Снітко Л. Барви серця // За радянські кадри. — 1966, 22 червня.
- ⁴⁵ Войцехівська І.Н. Огляд особового архівного фонду професора В.І. Стрельського // Проблеми архівознавства і джерелознавства: [Зб. наук. пр. до 90-річчя від дня народження професора В.І. Стрельського]. — К., 2001. — Вип. 4: Історія архівної справи: спогади, дослідження, джерела. — С. 72–81.
- ⁴⁶ Долинський О., Іваненко А. Вшанування професора В.І. Стрельського з нагоди його 70-річчя і 50-річчя науково-педагогічної діяльності // Український історичний журнал. — 1980. — № 12. — С. 145.
- ⁴⁷ Стрельський Г.В. Стрельський В.І. — вчений-історик, дослідник і організатор вітчизняного краєзнавства // Історія України: Маловідомі імена, події, факти. — К., 1999. — Вип.6. — С. 325.
- ⁴⁸ Стрельський В.И. Сибирь в Отечественной войне 1812 года / Под ред. и с предисл. проф. Б.М. Волина. — Омск, 1942. — 48 с.
- ⁴⁹ Его же. Сибирь в Великой Отечественной войне. — Омск, 1943. — 50 с.
- ⁵⁰ Войцехівська І.Н. Кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка // Українська архівна енциклопедія. — К., 2008. — С. 495–496.

Родовід Стрельських

Родовід Стрельських

